Kyrkan i ett mångkulturellt samhälle

Framtidsredogörelse för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland

Struktur

1. **Inledning**
2. **Kulturer i förändring**
3. **Förändringskrafter ökar den kulturella mångfalden**
   - 3.1. **Globala faktorer**
   - 3.2. **Finland i förändring**
   - 3.3. **Åskådningar i förändring**
4. **En interkulturell kyrka**
   - 4.1. **Guds verk leder till interkulturalism**
   - 4.2. **Kyrkan är en gudstjänstgemenskap som överskrider kulturgränserna**
   - 4.3. **Faktorer som stödjer kyrkans interkulturella natur**
5. **Kyrkan år 2025 – tre framtidsscenarier**
6. **Steg mot framtiden**
7. **Källor och litteratur**

1. Inledning

Framtiden är fascinerande och fördold för oss. I vår komplicerade värld är den bild av framtiden som en enskild människa skapar ohjälpligen ensidig. Å andra sidan kan man utgående från dagens läge sluta sig till många olika framtida utvecklingstrender. Avsikten med denna redogörelse är att modigt se framåt och stödja förnyelsen inom Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland, så att den kan svara mot framtidens utmaningar och vara en kyrka som är trogen sin grundläggande uppgift och tjänar människor över kulturgränserna.

Redogörelsen fokuserar på att stödja vår evangelisk-lutherska kyrkas liv, verksamhet och förändring. Den har skrivits som inspiration och underlag för lokal debatt. Ambitionen är att såväl kyrkans förtroendevalda och anställda som så många som möjligt av församlingarnas medlemmar och samarbetsparter ska delta i den debatt som redogörelsen ger upphov till. Man kan med fördel anordna diskussionsmöten där

redogörelsens teman behandlas. Kapitel 4 lämpar sig som bakgrundsmaterial för bibelkretsar och bibelföreläsningar.

Framtidsredogörelsen har tagits fram av en arbetsgrupp tillsatt i plenum av Kyrkostyrelsen för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. Ordförande för arbetsgruppen var biskop Jari Jolkkonen och medlemmar ekonomichef Kari Harju, kommunikationsplanerare Meri-Anna Hintsala, pastor och docent Paulos Huang, kaplan Marjaana Härkönen, kaplan Elina Kaunisto, direktör Ilkka Mattila, stiftspastor Jussi Peräaho, verksamhetsledare Ulla Saunaluoma, förvaltningsöverläkare Åsa Westerlund och förvaltningschef Sami Ojala. Sekreterare var pastor Timo-Matti Haapiainen. Under processens olika skeden har arbetsgruppen hört otaliga sakkunniga, i synnerhet från framtidsforskningens område och från kyrkans internationella arbete.

Kyrkostyrelsens plenum gav arbetsgruppen i uppgift att fokusera på kyrkans existens i ett mångkulturellt samhälle. Vad innebär en mångkulturell och värdepluralistisk omvärld för kyrkan och dess mission? Hur lever kyrkan i ett samhälle som blir allt mer sekulariserat? Hurdan är en gemenskapsinriktad, gästfri, inbjudande och utåtriktad kyrka som i stället för att stirra sig blind på dalande kurvor ser möjligheterna omkring sig och agerar konkret med sikte på dessa möjligheter? Redogörelsen fokuserar på det givna perspektivet. Många teman som är centrala för kyrkans framtid, såsom strukturerna, beskattningsrätten, ekonomin och den offentligrättsliga ställningen, behandlas endast knapphändigt.

I stället för att beskriva den *multikulturella* aspekten av samhället och kyrkan fokuserar redogörelsen på det *interkulturella*. Som begrepp håller multikulturell på att ge vika för interkulturell. Mångkulturell innebär att många kulturer är närvarande. Interkulturalism förutsätter jämlik delaktighet och interaktion mellan människor.

Kapitel 2 skapar grunden för en debatt om kulturella modeller och hur de förändras. I kapitel 3 presenteras de viktigaste förändringskrafterna och hur de påverkar samhället och kyrkan. Kapitel 4 lyfter fram teologiska synpunkter på kyrkans väsen, liv och uppgift i det pluralistiska samhället. Kapitel 5 beskriver tre olika visioner om kyrkans framtid. Slutligen anges vilka steg Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland bör ta för att svara mot framtidens behov och förnya sig i sin mission. I slutet av varje kapitel finns frågor som kan användas för att stödja den lokala debatten och utvecklingsarbetet.

För att förbättra läsbarheten har käll- och litteraturhänvisningarna begränsats till ett minimum. I slutet av redogörelsen finns en förteckning över källor och litteratur som utgör grund för redogörelsen. Arbetsgruppen tackar alla som genom sitt arbete på ett eller annat sätt har bidragit till redogörelsen.

2. Kulturer i förändring

- Människan anpassar sig till sin omvärld och producerar kultur.
- Växelverkan mellan de olika kulturerna förändrar ständigt existerande kulturella modeller och skapar nya.

Vad är det vi avser när vi talar om kulturell mångfald? Vad är kultur?

Kultur är allt det som människan skapar när hon lever i relation till andra människor och sin omvärld. Kultur är en modell för anpassning, seder och praxis. Olika *kulturella modeller* hjälper människan att anpassa sig till sin omvärld och kommunicera med andra människor. De kulturella modellerna stödjer kontakten mellan människor inom de enskilda modellerna och påverkar möjligheterna till interaktion också över gränserna för olika kulturella modeller.

Kulturella faktorer påverkar såväl på en medveten som på en omedveten nivå attityder, föreställningar, handlingssätt och värderingar. De kulturella modellerna kommer tydligt till uttryck till exempel i kläder och musik. De värderingar och attityder som styr våra val ligger däremot på en omedveten nivå som döljs i kulturen.

I föråldrade uppfattningar om kultur framhölls kulturerna som något bestående och definierbart medan de nuvarande uppfattningarna framhäver en kontinuerlig förändring. Människor, idéer, varor och kapital rör sig allt snabbare över allt längre avstånd och relationerna mellan dem är komplexa. Detta omskapar världen och vår bild av den. Vår tid kan beskrivas med begreppet *raplex*, som är en sammansättning av de engelska orden *rapidly changing* och *complex*, dvs. snabbt föränderlig och komplex. Kulturer, sub- och delkulturer, kulturella modeller och levnadssätt förändras. Människor tillägnar sig olika kulturella influenser och ständigt föränderliga kombinationer av dem.

Relationen mellan kultur och religion är mångfacetterad. Rötterna till många kulturella fenomen finns i religionerna och vice versa. Religionerna ger upphov till kultur. Å andra sidan kan personer som bekänner sig till olika religioner dela samma kultur även om den präglats av en viss religiös tradition.

Via interkulturell växelverkan bekantar vi oss med människor som lever enligt annorlunda kulturella modeller. Samtidigt får vi redskap för att studera våra egna synliga och osynliga kulturella modeller. Annorlunda värderingar och attityder leder till att vi börjar granska våra egna värderingar och attityder.

Frågor:

- Hurdan är den kulturella miljö du lever i? Vad kännetecknar den miljön?
- Hur förhåller du dig till människor som uppför sig på ett annat sätt än du själv? På vilket sätt är du annorlunda?
- Var har du tillägnat dig ditt sätt att tänka och agera?

3. Förändringskrafter ökar den kulturella mångfalden

3.1. Globala faktorer

- Den interkulturella växelverkan ökar i och med att människor, varor, tankar och kapital rör sig allt snabbare och över allt längre avstånd.
- Jordens begränsade resurser snabbar upp förändringarna och driver oss att söka hållbara lösningar.

Den föränderliga världen ökar den kulturella pluralismen

Vi ska nu ge en överblick över de globala förändringskrafter som ökar den kulturella mångfalden. Vissa av dessa krafter ökar den kulturella pluralismen direkt, andra indirekt. Gemensamt för alla förändringskrafter är deras inbördes beroende och komplicerade interaktiva relationer. En förändring ger upphov till följande.

Informationen är rörlig

Tekniken påverkar kraftigt vårt levnadssätt. Det är särskilt informationsteknologin som genom sin snabba utveckling påverkar livet. Datanäten är en komplex, interaktiv miljö. Att kalla denna miljö virtuell, dvs. skenverklighet, ger inte rättvisa åt fenomenets betydelse. Webben gör det möjligt att uppleva interaktivitet på allt flera plan utan geografiska begränsningar. Vardagen är fylld av universell information och kommunikation. Det är ingen självklarhet att vi alltid kommer att ha tillgång till ett globalt, öppet datanät. Säkerhetsaspekter och politiska faktorer kan leda till begränsningar i nätets tillgänglighet.

Informationstekniken är i allt högre grad *ubik*, ständigt närvarande datateknik. Tekniken stödjer och styr vardagliga aktiviteter såsom matlagning, underhållning, arbete, studier och motion – och även uppkomsten av övertygelser. Automatiseringen och robotiken förändrar utbildningsbehoven och arbetslivet. Utvecklingen av 3D-utskrivningen påverkar industrin och handeln. Många arbetsplatser och yrken förändras eller försvinner. Gränserna mellan tekniken och människan blir allt otydligare. Allt fler delar av eller funktioner i människokroppen kan ersättas eller förbättras på konstgjord väg. Tekniken individualiseras och gör allt flera val på människans vägnar.

Medicinens och medicinteknologins landvinningar förlänger människans livslängd och förbättrar hennes livskvalitet. Å andra sidan väcker utvecklingen etiska frågor framför allt om livets värde i sig samt livets början och slut.

Miljön sätter gränser och ger utmaningar

Att naturresurserna är begränsade är uppenbart. Jordens befolkning fortsätter att växa snabbt. För hundra år sedan fanns det mindre än två miljarder människor på jorden. Nu är vi över sju miljarder och åttamiljardersgränsen kommer troligen att överskridas redan före år 2030.

Mänskligheten beroende av den övriga skapelsen blir uppenbar i och med bland annat klimatförändringen, pandemihoten och de allt knappare naturresurserna. Vatten, odlingsbar jord, utrymme att bo och röra sig samt energi är begränsade resurser som den snabbt växande mänskligheten måste dela på. Förändringar i miljön och klimatet påverkar kulturer, leder till migration och orsakar oroligheter. Miljöns tillstånd utgör en utmaning för såväl levnadssätt, attityder, lokalt och internationellt beslutsfattande som för teknologin. För att svara på utmaningen krävs övergripande samarbete där även religionerna har sin givna roll.

Mänskligheten blir tvungen att arbeta för en hållbar utveckling, vars utgångspunkter avviker från modernismens tro på vetenskap och teknologi. Hållbar utveckling beaktar människans och naturens ömsesidiga beroende och strävar efter att fylla dagens behov utan att äventyra möjligheterna för kommande generationer. Hållbar utveckling betonar rättvisan mellan generationerna.

Ekonomin förändras och leder till migration

Kapitalet rör sig över gränserna och omformar världen. Tyngdpunkten för världsekonomin har flyttats från Atlanten till Stilla havet. Vid sidan av USA och Europa är också Ryssland, Kina och Indien betydande ekonomiska aktörer. Europa har varit inne i en recession, och ingen kraftig ekonomisk tillväxt är att vänta under den närmaste framtiden. Affärslivet och statsmakten söker nya lösningar för att kunna styra ekonomin. Det allt större ömsesidiga beroendet förenar världens ekonomier med varandra.

De skillnader i levnadsstandard som råder mellan fattiga och rika utgör en central utmaning för mänskligheten och är en av faktorerna bakom den globala flyttningsrörelsen. Skillnaderna driver människor att flytta mellan och inom länderna. Fattigdomen ökar risken för såväl lokala som mer utbredda oroligheter. Fattigdom är inte enbart en ekonomisk fråga. Fattigdom innebär också brist på föda, rent vatten, trygghet, utbildning, hälsovård, teknik, information eller påverkningsmöjligheter och leder till utslagning.

Människor och tankar i rörelse

Hundratals miljoner människor flyttar varje år från ett land till ett annat. Riktningarna och orsakerna till migrationen varierar. Allt fler länder är såväl utvandrings- och invandringsländer som genomfartsländer. Drömmar om studier och arbete, befolkningstillväxt, otrygghet, fattigdom och klimatförändringar sätter människor i rörelse. Flyttningsrörelsen synliggör det ömsesidiga beroendet och gör lokala förändringar globala. I och med migrationen sprids kulturella influenser från människa till människa. Människor tillägnar sig olika drag från varandra och förändras. Inflyttarna för med sig sina matvanor, sin musik, sitt språk, sin åskådning, sin religion och sina idrottsgrenar och förändrar därigenom de kulturella modellerna i sin omgivning.

Mer öppenhet, fler fördomar

Förändringar leder å ena sidan till att människor och samhällen blir öppnare, och å andra sidan till misstro och ren främlingsfientlighet. Ekonomiska fluktuationer och snabba kulturella förändringar ger ofta upphov till allt fler fördomar och motsättningar. Hotet om diskriminering, protektionism, rasism, politiska och religiösa ytterlighetsrörelser och terrorism ökar parallellt med den positiva interkulturalismen.

Informationsförmedlingen ökar kunskapen om världens och mänsklighetens tillstånd. Informationen blir dock allt mer splittrad och selektiv. Det finns många synpunkter och mycket nöd som inte hörs. Informationsteknologin gör att såväl positivt som negativt tänkande sprids snabbt. Det ökar medvetenheten och den konstruktiva diskussionen men kan samtidigt bidra till uppvigling och tillspetsning av motsättningar.

Snabba förändringar – och beständighet

Världen, kulturerna och människorna lever i ständig förändring. Människor är allt mer oberoende av många traditionella auktoriteter och formar sitt levnadssätt och sina åskådningar självständigt. Detta ökar pluralismen och förstärker förändringen.

Förändringarna tvingar oss att utöver förändringskrafterna också notera bestående fenomen. Oberoende av tidsåldern är människan en fysisk varelse som känner hunger och törst, behöver ett hem och kontakt med andra människor, är rädd för att förintas och har ett behov av att bli accepterad och älskad. Ett bestående drag hos människan är också att hon söker svar på livets yttersta frågor om vad som är rätt och fel, meningen med livet och vem hon är. Uttryckt på teologiskt språk söker människor Guds ansikte.

Frågor:

- På vilket sätt märks det i ditt eget liv att världen förändras?
- Hur förhåller du dig till förändringen?

3.2. Finland i förändring

- När Finland blir mer pluralistiskt kulturellt sett ökar samtidigt skillnaderna mellan landets olika områden.
- När befolkningen snabbt åldras och kostnaderna ökar styr det oss att finna nya modeller för att bygga välfärden.

Förändringen visar sig i många former

I detta stycke ska vi klarlägga hur de ovannämnda förändringskrafterna påverkar Finland. Finland är ett stort land och förändringskrafterna berör landets olika delar på olika sätt. I texten beskrivs därför förändringarna på ett allmänt plan. En mer exakt bild av förändringskrafternas effekter ska skapas lokalt, utifrån lokala uppgifter och erfarenheter.

Förändring leder till pluralism

Den generella förändringstrenden i vårt samhälle leder mot pluralism. Allt färre frågor kan indelas i två motsatta läger. Pluralismen är multipolär.

Komplexa beroendeförhållanden ger upphov till så kallade hybrididentiteter som byggs upp utifrån många influenser. Människans identitet påverkas av interaktiva relationer i anslutning till yrke, intressen, livsrytm och kulturella faktorer i stället för av samhällsklassen, släktbakgrunden eller andra faktorer som tidigare formade människors identitet. Den sociala och ekonomiska bakgrunden styr allt oftare valet av bostadsområde, skola och karriär. Geografiska faktorer har allt mindre betydelse för uppkomsten av identiteter och grupper. Människorna har kopplingar till allt flera ställen.

Gränsöverskridande interaktion

Finländarna har en benägenhet att framhäva landets särpräglade gränskultur. Finland ligger på gränsen mellan väst och öst – mellan det västromerska och det bysantinska arvet. Finlands långa historia som en del av två stormakter har gjort att landet fått ta emot människor och kulturella influenser från vidsträckta områden. Kulturen i gränsernas närområden har av tradition haft en egen särprägel. På bägge sidor om gränserna har det talats finska, svenska, ryska och samiska, och havet har förenat kusttrakterna med avlägsna kulturer.

Interaktionen över allt mer fjärran gränser ökar överallt i Finland. Människors rörlighet, migrationen, arbetslivet och informationsteknologin leder till personliga interkulturella erfarenheter som påverkar attityder och levnadssätt.

Invandrarna förändrar Finland

Ökningen i den generella globala rörligheten och Finlands behov av människor i arbetsför ålder ökar invandringen vad gäller både kortvarig vistelse och permanent boende. Finländarna flyttar också utomlands tillfälligt i allt högre grad, vilket även påverkar olika kulturella identiteter. Den kulturella pluralism som flyttningsrörelsen medför berör olika områden i Finland på olika sätt och ökar de regionala skillnaderna. Inflyttningen påverkar särskilt kraftigt de stora städerna. Vissa uppskattningar ger vid handen att cirka en femtedel av invånarna i huvudstadsregionen kommer att tala något främmande språk som sitt modersmål år 2030. I många regioner är inverkan av migrationen mindre. På en liten ort påverkar å andra sidan redan en liten grupp inflyttade helheten avsevärt.

Flyttningsrörelsen sker inte endast över landsgränserna. Hundratusentals människor flyttar årligen från en kommun till en annan inom Finland. Tillväxtcentrumen drar till sig människor både från utlandet och från det övriga Finland och många områden hotas av avfolkning. Flyttningsrörelsen går särskilt i riktning mot huvudstadsregionen. Utöver den flyttningsrörelse som går från landsbygden till städerna förekommer också en rörelse i motsatt riktning. Beslut om förändrat levnadssätt ger upphov till en rörelse som går mot urbaniseringen. Orsaker till flyttningen kan till exempel vara en vilja att leva mindre trångbott och i en lugn miljö, mer förmånligt och i kontakt med naturen eller en önskan om att ge barnen en trygg uppväxtmiljö. Denna flyttning motströms förutsätter att servicen bevaras i glesbygden.

Migrationen inom landet omformar de regionala levnadsformerna och ökar de regionala skillnaderna till exempel i fråga om befolkningens åldersstruktur och ekonomi. Det allt smalare befolkningsunderlaget i områden med utflyttningsöverskott kan utgöra ett hot men kan också motivera invånarna att slå vakt om sin egen särpräglade kultur.

Ett mångspråkigt samhälle

Mångspråkighet är en del av allt flera människors liv. Allt flera språk används både i privatlivet och arbetslivet. Människornas rörlighet och kommunikationstekniken skapar kontakter mellan människor som talar olika språk. Allt flera familjer, daghem och skolor är flerspråkiga. Många använder ett andra språk parallellt med sitt modersmål. Det andra språket är alltså inte ett främmande språk utan ett språk som används dagligen. Dagliga sociala kontakter är viktiga då det gäller att tillägna sig ett annat språk.

En mångspråkig miljö synliggör det faktum att språket inte enbart är ett redskap för kunskapsmässig kommunikation. Språkfrågorna är för de inflyttade och deras avkomlingar ofta viktiga identitetsfrågor. Det egna språket påverkar på många sätt individens och samhällets välfärd.

Integrationen förändrar alla

En människa som flyttar till ett nytt land står inför såväl formella som symboliska trösklar. De formella trösklarna är administrativa: den nyanlända ska inkluderas i landets sociala trygghet, få uppehållstillstånd och medborgarskap. För livskvaliteten är det avgörande hur personen kommer över alla de inofficiella trösklar som hör samman med mellanmänskliga relationer: hur man accepteras i samhället och vilken position man får. Det spelar ofta en avgörande roll för den inflyttades liv huruvida han eller hon placerar sig i arbetslivet eller får utbildning. Integration förutsätter jämställd växelverkan mellan människor. Upplevelser av främlingskap och alienation ökar spänningarna, medan upplevelser av tillhörighet minskar fördomarna och risken för att grupperna – såväl majoriteten som minoriteterna – vänder sig inåt.

När vi talar om integration behöver vi se över de allmänna attityderna. Utgår man ifrån att invandraren ska integreras i samhället? Förväntar man sig ett visst slags integration? Betraktas integrationen som en interkulturell process som förändrar alla, eller förväntas endast den nyinflyttade förändra sig? Centrala värderingar i integrationen är att alla är jämställda och förändras tillsammans.

I samband med integration talar man ofta om invandrargenerationer. Den första generationen måste ta sig över integrationens alla trösklar och tvingas lära sig såväl ett nytt språk som nya kulturella modeller. I de följande generationerna försvagas invandrarnas ursprungliga språk och kultur i takt med att födelselandets språk och kulturella modeller blir starkare. Begreppet invandrargeneration är ett alltför grovt begrepp. Anpassningen till språken och de kulturella modellerna beror på många andra faktorer än generationen. Åldern är ofta en avgörande faktor. Ett litet barn anpassar sig generellt till nya förhållanden smidigare än en tonåring. Relationerna till människor som lever enligt invandrarens egna kulturella modeller har stor betydelse för hur bestående de egna kulturella modellerna blir. Inställningen till förändring varierar avsevärt mellan såväl människor som människogrupper.

Hållbarhetsunderskottet utmanar samhället till förändring

Både antalet pensionärer och deras andel av befolkningen ökar, och kostnaderna stiger. Också miljöfrågorna, konkurrensen och fluktuationerna i den globala ekonomin orsakar ett ständigt tryck på att förändra välfärdssamhällets strukturer. Vi står inför en situation där vi borde producera allt flera välfärdstjänster på allt mer hållbara grunder med allt mindre resurser. *Hållbarhetsunderskottet* är en

utmaning för det industriella samhällets logik, enligt vilken beskattningen är ett fullgott redskap för att stödja dem som behöver hjälp.

Befolkningens medelålder stiger snabbare i Finland än i något annat EU-land. Det uppskattas att det kommer att finnas cirka 1,4 miljoner människor över 65 år i Finland, vilket är dubbelt så mycket som år 2000. Pensionärerna är en kompetent och motiverad resurs inom frivilligverksamheten, och olika aktörer tävlar om deras tid.

Till följd av flyttningsrörelsen, skillnaderna i befolkningsstrukturen, försörjningsgraden och förändringarna i näringsstrukturerna varierar olika regioners möjligheter att upprätthålla välfärden. Skillnaderna kan vara stora också inom närmiljöerna och på individuell nivå. Bostads- och levnadskostnaderna ökar i tillväxtcentrumen, vilket försvårar utkomsten för låginkomsttagare.

Det finns risk för att utsattheten ackumuleras. Inom hälso- och sjukvården och inom församlingarnas diakoni möter man allt oftare människor som lider av mångahanda hälsoproblem, ekonomiska svårigheter och bristande livsbalans. Perioderna med små inkomster blir allt längre och utslagningen går i arv till följande generation. Det är en utmaning för samhället att göra rättvisa och hållbara val.

Det ömsesidiga beroendet ökar

Individernas och samhällenas ansvar för sin egen och de närståendes välfärd ökar när det gallras i social- och hälsovårdstjänsterna. I takt med att befolkningen blir äldre ökar närståendevården, vilket i sin tur medför ett behov av att se till att anhörigvårdarna orkar med sitt arbete. Den grannhjälp som byggs upp via sociala medier blir allt vanligare och mångsidigare.

Staten och kommunerna blir allt mer beroende av organisationer, företag och andra sammanslutningar när det gäller att anordna välfärdstjänster. Många av dessa måste i sin tur samarbeta med den offentliga sektorn för att trygga sin utkomst och ställning i det offentliga rummet. Sammanslutningarna och företagen får en allt större roll i produktionen av välfärdstjänster. En ny gemenskap utvecklas och förändrar de traditionella strukturerna i och med att medborgaraktiviteten får en allt viktigare ställning vid sidan av de officiella systemen.

Knappheten leder till samägande och innovationer

När resurserna blir knappare måste nya lösningar tas fram. Samägande och delande blir allt vanligare till exempel i fråga om boende, bilism och produktion av välfärdstjänster. Delande och samägande både kräver och fostrar till gemensamt ansvar och värdefull närgemenskap.

Snabba och kortvariga lösningar blir allt vanligare. I den så kallade *jugaad*-kulturens anda söker människor innovativa lösningar i tider av knappa resurser. Knapphet kan också leda till ökad brottslighet när individen sätter sina egna intressen framom lagen och det gemensamma bästa.

Förändring kan leda till sårbarhet

Måtten för vad som är ett gott liv och välstånd förändras. Samhällsförändringarna leder till nya former av fattigdom. Den globala fattigdomen är en utmaning för det finländska samhället och för individen. De så kallade papperslösa, de EU-medborgare och många andra människogrupper som faller utanför de offentliga stödformerna, utmanar det finländska samhällets förmåga att reagera och svara på global mänsklig nöd.

Ensamboende håller på att bli den vanligaste boendeformen. Den som bor ensam kan vara i en ekonomiskt utsatt position. Arbetslöshet, långvarig sjukdom eller en betydande höjning i kostnadsnivån märks snabbt i enpersonshushåll. Även radikal ensamhet är ett hot för många ensamboende.

Den snabba förändringstakten i samhället leder till att tröskeln mellan de utslagna och det övriga samhället blir allt högre. Långtidsarbetslöshet, sociala problem och beroenden kan leda till varaktig utslagning som går i arv. Många människor och grupper får inte sin röst hörd i samhället.

Skillnader mellan grupper

I de unga generationerna som vuxit upp med internet är förhållandet till informationssamhället allmänt taget mindre komplicerat än i äldre generationer. En likadan skillnad kan noteras i fråga om kulturell och språklig mångfald. I synnerhet i de stora städerna lever de unga generationerna i en uppväxtmiljö som är mycket mångsidigare än tidigare. Å andra sidan är många kulturellt och religiöst betydelsefulla faktorer, såsom de traditionella väckelserörelserna, obekanta i många miljöer.

Skillnaderna mellan olika generationers erfarenheter återspeglas i människors värderingar och i de beslut som grundar sig på värderingarna. Betydelsen av traditioner och sedvänjor minskar från en generation till följande. Det är *den personliga erfarenheten*, snarare än institutionerna och traditionerna, som anger riktningen för människors tankar och val. *Auktoriteternas* roll förändras och makten fördelas på ett nytt sätt. Marknaden och de sociala medierna ger möjligheter att påverka människors val både på ett medvetet och på ett omedvetet plan.

Målet är *ett individuellt och självständigt levnadssätt,* och stöd för detta söks ofta i en gemenskap. I ett allt mer pluralistiskt samhälle kan subkulturer födas, växa och försvinna i snabb takt. En gemensam sak eller en karismatisk ledare kan dra till sig en grupp starkt engagerade människor som definierar sin identitet utifrån grupptillhörigheten.

Mångfalden hotar de stora berättelserna

Olika generationer och delkulturer har inte längre en gemensam berättelse som är enhetlig i fråga om innehåll och värderingar. Till exempel genomströmmar och förenar inte minnet av krigen folket i samma utsträckning som på 1900-talet. I de yngre generationerna får berättelser som hänför sig till andra länder och kulturer en allt starkare ställning. Den nationella berättelsen är allt mer sällan avgörande för identiteten. Jämsides med den lutherska livspulsen har festkalendrarna för andra kristna traditioner och

andra religioner och åskådningar betydelse: vit januari, halloween och ramadan påverkar många människors liv mer än det lutherska kyrkoårets kretsgång.

Avsaknaden av en gemensam berättelse kan utvecklas till *en dialog*. Detta förutsätter ett utrymme där representanter för olika grupper kan stå i genuin interaktion med varandra samt en öppen och respektfull diskussionskultur. En konstgjord gemensam berättelse eller tvång till ett enda språk berövar människor både deras röst och deras språk.

Berättelsernas mångfald syns i medierna. Vid sidan av saklig information ökar ”informationsföroreningen” (information pollution). Enskilda personer och grupper som agerar tillsammans stiger fram vid sidan av de traditionella informationskanalerna. Detta främjar en oberoende och mångstämmig informationsförmedling men leder också till att behovet av analyserad och avvägd information ökar. När individen får mer utrymme i medierna ökar hennes ansvar för sig själv och sin grupp.

Attityderna i nyckelroll

Interkulturell växelverkan behövs på alla samhällsnivåer, både i vardagen mellan människor och på ett representativt plan. Växelverkan på det personliga planet leder ofta till positiva erfarenheter av interkulturalism och minskar misstänksamheten och känslan av främlingskap. Kulturella skillnader är också förknippade med många spänningar som uppstår när omständigheterna förändras. Till exempel den allt knappare ekonomin leder ofta till rädsla för olikhet och fientlighet mot dem som upplevs som annorlunda.

En god kulturell självkännedom stödjer positiva grundläggande attityder gentemot människor som lever enligt andra kulturella modeller. Hot som riktas mot den egna identiteten eller en del av den föder snabbt negativa attityder mot olikhet.

Religionerna har en central roll i kulturernas kärna. Den som känner till sin egen religiösa bakgrund har lättare att förstå bakgrunden till den egna kulturen och får sålunda beredskap att möta andra kulturer. Rätt genomförd religionsundervisning stödjer interkulturalism. Den egna religionens närvaro och interaktion med andra åskådningar under småbarnsåren och i skolan utvecklar barnens möjligheter att verka i ett interkulturellt samhälle.

Frågor:

- Hurdana synliga och osynliga gränser finns det i den grupp som du känner att du hör till?
- Hur tror du att din boendemiljö kommer att förändras inom den närmaste framtiden? Hur förändrar detta ditt liv?
- Hurdana förväntningar tror du att församlingarna möter när samhället förändras?

3.3. Åskådningar i förändring

- Finland blir allt mer heterogent både i fråga om religion och åskådning.
- Pluralismen utmanar den evangelisk-lutherska kyrkans ställning och identitet.

Åskådningarna förändras och förändrar sin omvärld

Religioner och åskådningar utgör viktiga faktorer i kärnan av de kulturella modellerna. Förändringarna i samhället påverkar religionerna och åskådningarna, och vice versa. I det följande ska vi rikta blicken mot framtiden ur åskådningarnas perspektiv. När förändringarna analyseras gäller det att komma ihåg att en kyrka som är trogen sin uppgift själv förändrar åskådningskartan.

Religiösa auktoriteter förlorar sin makt

Människors förtroende för många traditionella auktoriteter och institutioner – såsom staten, statsministern och storföretagsledarna – har minskat under de senaste decennierna. Den minskande auktoritetstron syns också i förhållningssättet till religionen och kyrkan. Den personliga upplevelsen får en allt större roll i individens religionsutövning. I stället för institutionell och hierarkisk religiositet söker man nu efter ett personligt möte, upplevelser, frihet och en levande gemenskap. De religiösa påverkarna förväntas snarare vara jämlika diskussionspartner än auktoriteter som ger enkelriktade budskap.

Även om de religiösa auktoriteterna och institutionerna inte respekteras lika högt längre innebär det inte att religionernas ställning har försvagats. Människorna behöver gemensamma erfarenheter och ritualer i vändpunkterna i livet. Kulturella förändringar samt förändringar i den materiella välfärden och i uppfattningen om verklighetens natur väcker frågor som man försöker hitta svar på i religionerna och det andliga livet. Materialismen och den mekanistiska världsbilden får delvis ge vika för de andliga behoven.

Människorna hyser många förhoppningar om kristendomen och kyrkan. För en del representerar kyrkan beständighet i vår föränderliga värld, medan andra förväntar sig att kyrkan ska vara flexibel och kunna svara mot våra personliga behov. Vissa vill att kyrkan ska stödja den nationella identiteten på ett framträdande sätt medan andra anser att kyrkan ska ha en global karaktär och ett globalt ansvar. Vissa förväntar sig att kyrkan följer samhällets utveckling och ”lever i tiden”, medan andra vill att kyrkan representerar en motkultur, ett genuint alternativ till ”tidens anda”.

I takt med att de traditionella auktoriteternas grepp försvagas ökar rörelsen mellan olika åskådningar. En människa kan byta religion eller åskådning upprepade gånger. Hon anammar influenser från olika religioner och andliga traditioner utan de traditionella auktoriteternas styrning. Allt oftare väljer man formen för sin andlighet utifrån sitt eget välbefinnande eller sin uppfattning om vad som ökar detta välbefinnande.

Större mångfald i finländsk kristendom

Det föds hela tiden nya former av kristendom i Finland. De globala influenserna stärks i landets kristna kyrkor och grupper. För många av dessa nya former kan fenomen som haft en djup inverkan på kristendomen och kyrkan i Finland, såsom reformationen, upplysningen, pietismen och den nordiska välfärdsideologin, vara relativt betydelselösa

I och med flyttningsrörelsen stärks såväl de traditionella kyrkornas – såsom den romersk-katolska och ortodoxa kyrkans – som de nyare *evangelikala* kyrkornas och *de självständiga karismatiska* kyrkornas och församlingarnas ställning i Finland. I många kyrkor och församlingar är interkulturella relationer en central del av identiteten. Som exempel kan nämnas att mindre än hälften av dem som hör till den romersk-katolska kyrkan i Finland har något av Finlands officiella språk som modersmål och i de ortodoxa församlingarna har det ryska språket en stark ställning. Många självständiga församlingar som är oberoende av de stora kyrkorna är ursprungligen invandrarförsamlingar. I dessa har engelskan en betydande ställning.

En utåtriktad kristendom som syns i levnadsvanor vinner ett allt starkare fotfäste. Den karismatiska kristendomens betydelse ökar både som ett självständigt fenomen och i andra kyrkor. Fenomen som ofta betraktas som karismatiska, såsom helande och framhävande av trons konkreta konsekvenser – såsom välstånd eller ett gott liv - får utrymme i många samfund. Den flerdimensionella evangelikalismen betonar lekmännens ställning, evangelisationen, Bibelns auktoritet och den personliga trons betydelse. De globala evangelikala och karismatiska influenserna förändrar den finländska kristendomen. De utmanar den finländska låga profilen när det gäller religiositet och uppfattningen om förhållandet mellan religion och etik.

De kristna samarbetar

Vid sidan av den växande pluralismen ökar också *den kristna gemenskapen* över de kyrkliga gränserna. En stor del av alla kristna som kommer till vårt land kommer från en så kallad *postkonfessionell* bakgrund, där de teologiska skillnaderna mellan kristendomens olika inriktningar har liten betydelse. Ekumeniken sprider sig på både officiell och inofficiell nivå. Kristendomens interkulturella karaktär framhävs.

De olika kristna traditionerna utmanar den evangelisk-lutherska kyrkan att reflektera över sin inställning till dessa och till gästfriheten mellan olika kristna. Det är i många fall omöjligt att bedöma en kyrkas lära eller officiella strukturer. De västerländska tänkesätten gör inte den globala, pluralistiska kristendomen rättvisa. I stället för praxis som styrs av stela principer gäller det att sträva efter gemenskap, växelverkan och en större inbördes förståelse.

Religionernas mångfald ökar

Religionerna i Finland blir allt fler och de syns allt tydligare i vardagen. En del av religionerna är traditionella, andra är nya. Religionens offentliga ställning är föremål för debatt. I debatten deltar i allt högre grad representanter för livsåskådningar som faller utanför de traditionella religionerna och även religionslösa.

De nya generationerna lever på många orter i en multireligiös verklighet på daghem och i skolor. En avgörande fråga är huruvida det växande antalet åskådningar och deras allt starkare närvaro leder till en genuin växelverkan och därigenom en ökad förståelse.

Antalet muslimer ökar och islam är alltjämt den största icke-kristna religionen i Finland. För tillfället finns det uppskattningsvis 50 000–60 000 muslimer i Finland, vilket motsvarar en procent av landets befolkning. Med andra ord finns det ungefär lika många muslimer här som det finns medlemmar av den ortodoxa kyrkan i Finland.

Vid sidan av de traditionella religionerna uppstår nya religiösa fenomen. Så kallad progressiv andlighet innebär att människan fördomsfritt är beredd att kombinera personliga upplevelser och ingredienser från olika traditioner.

Den sekulariserade livsstilen är en utmaning för kyrkan

Globaliseringen medför att människor, idéer, ideologier och religioner är mer rörliga, vilket påverkar människornas tänkande och livsstil. Människorna reflekterar över åskådningsfrågor och vill ta medvetna beslut i stället för att följa seder och traditioner. Många överväger till exempel kritiskt och på ett personligt plan om de ska delta i kyrkliga förrättningar. När de ekonomiska eller sociala motiveringarna till förrättningarna försvagas, uppfattas deltagande som ett ställningstagande för en viss livsåskådning. Om förrättningarna inte överensstämmer med individens personliga syn i fråga om åskådning och andlighet, väljer han eller hon att inte delta i dem. Detta leder till att antalet dop, kyrkliga vigslar och kristna jordfästningar minskar.

Människans förhållande till kyrkan styrs av hennes personliga föreställningar. Föreställningarna påverkas starkt av personens egna och den närmaste kretsens erfarenheter och av den bild som medierna ger. Människans personliga erfarenheter av kyrkan och kyrkans närvaro i den offentliga debatten är viktiga faktorer med tanke på kyrkans framtid.

Religionslösheten vanligare parallellt med religionerna

Den sekulariseringstes som förutspått att människorna och samhällena oundvikligen förvärldsligas möts av allt skarpare kritik. Även om många tecken på sekularisering förstärks blir religionerna – i stället för att dö ut - allt mer mångformiga, och deras betydelse ökar på många livsområden. Också den så kallade religionslösheten blir mer pluralistisk.

Antalet människor som står utanför de registrerande religiösa samfunden ökar. I synnerhet i huvudstadsregionen bildar de som står utanför de religiösa samfunden den största gruppen i vissa områden. Om man endast ser till antalet personer som inte hör till något religionssamfund säger det inte så mycket. Denna grupp människor är heterogen. En del av dem som inte hör till något religionssamfund har en stark kulturkristen identitet, andra har en agnostisk eller ateistisk identitet. Vissa har i sin identitet tillägnat sig element från andra religioner och åskådningar.

Allt flera uppfattar religionslöshet som en självständig åskådning i stället för att definiera den via religionen som en negation av religiositet. De religionslösa förutsätter allt oftare att deras livsåskådning ska beaktas i diskussionerna mellan religionerna och åskådningarna både på samhällsnivå och lokalt. Vissa diskussionsöppningar är konstruktiva medan andra präglas av en så kallad kämpande ateism.

Diskussionen mellan åskådningarna ökar

Samhället sekulariseras. Samhällsinstitutionerna strävar efter att lösgöra sig från de religiösa auktoriteterna. Religionslösheten och nyateismen utmanar religionerna till en debatt om religiositetens grunder och mening och om religionernas ställning i det offentliga rummet. För Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland finns det mycket positivt i denna utmaning. En debatt som fokuserar på innehåll och bygger på ömsesidig respekt utgör en möjlighet för kyrkan. En kyrka som utmanats att definiera sina grunder kan i debatterna utmana åskådningar – även så kallade religionsneutrala – att definiera sina egna grunder och trossatser. Kyrkan förutsätts ha en stark identitet för att å ena sidan kunna stå i jämställd växelverkan med olika åskådningar och å andra sidan korrigera fördomar och till och med avvärja eventuella aggressioner som kyrkan ställs inför på grund av sin historiska och samhälleliga ställning.

Mötet mellan religionslösheten och religionerna bygger inte enbart på motsättningar. Till exempel på etikens område kan religionerna och vissa former av religionslöshet finna varandra. Goda gärningar, rättvisa, känslan av samhörighet, upplevelsen av skönhet och tanken att varje människa är värdefull är teman som förenar människor över livsåskådningsgränserna. Den spiritualitet som utvecklas inom ateismen utvidgar dialogen mellan religionerna och religionslösheten. Trots att gudstro per definition faller utanför ateismen, är en andlighet som inte är beroende av gudstro en viktig del av livsåskådningen för allt fler ateister.

I och med att religionslöshetens ställning som en möjlig identitet för en individ och en gemenskap stärks blir också religionen tydligare än förr ett genuint alternativ. Situationen öppnar förutom utmaningar även möjligheter för religionerna – också för kristendomen och den evangelisk-lutherska kyrkan. Besluten att leva i kyrkans gemenskap, vigas kyrkligt eller låta döpa sitt barn är allt mer medvetna val. Människorna blir intresserade av kristendomen på ett nytt sätt när den blir främmande. På den allt mer mångformiga kartan av åskådningar bygger kyrkans möjligheter på kyrkans andliga kärna. En kyrka som är övertygad om sin uppgift och sitt budskap övertygar och gör intryck.

Nyandligheten påverkar också inom religionerna

Nyandligheten tar hela tiden nya former och utmanar de religiösa institutionerna och auktoriteterna. Den kombinerar element ur olika traditioner, även kristendomen. Nyandligheten skiljer sig väsentligt från de övriga religionerna och de olika formerna av religionslöshet, i och med att den också lever bland människor som troget hör till kyrkan.

Många nyandliga fenomen, såsom alternativ vård, yoga och änglatro samt andliga ledare, såsom moder Amma, påverkar människors tankevärld och levnadssätt över religions- och livsåskådningsgränserna. På grund av sin karaktär söker nyandligheten inga diskussionspartner hos auktoriteter eller institutioner. Diskussion förutsätter jämställdhet och respekt för personliga erfarenheter.

Kyrkans ställning förändras

Förändringarna i samhället och religiositeten är en utmaning för den evangelisk-lutherska kyrkan i Finland, som av tradition vilat på olika former av folkkyrklighet och till och med civilreligion. Kyrkans traditionella ställning ifrågasätts utifrån såväl siffror som åskådningar. Den evangelisk-lutherska kyrkan utmanas allt oftare att vara en åskådningsaktör bland många andra utan någon som helst fördel gentemot de andra till följd av majoritetsställning eller någon annan faktor.

Den försvagade ekonomin leder till omorganiseringar och verksamhetsändringar inom kyrkan. Även kyrkans identitet förändras när dess möjligheter att upprätthålla en stor organisation och en stor personal försvagas. Små församlingar har inte längre råd att anställa separata medarbetare för diakoni-, barn- och ungdomsarbete. Behovet av mångkunniga medarbetare framhävs, liksom också församlingsmedlemmarnas kunnande.

De regionala och lokala skillnaderna kommer att bli betydande. Redan nu varierar medlemsandelen med tiotals procent. På många orter kommer den evangelisk-lutherska kyrkan även framdeles att vara en aktör, bakom vilken majoriteten av invånarna står, mätt såväl i siffror som i betydelse. Å andra sidan finns det många församlingar där majoriteten av invånarna inte är medlemmar av kyrkan, och i flera församlingar har många församlingsmedlemmar ett skört förhållande till kyrkan. De yngre åldersklassernas och den vuxna befolkningens uttunnade relation till kyrkan påverkar såväl den åldrande befolkningens som barnens kyrkorelationer. Den låga kyrkotillhörigheten syns direkt i antalet barndop och antalet pensionärer som deltar i kyrkans liv. Församlingarnas ekonomi utvecklas i olika riktningar, men nationellt sett kan man närmast förvänta sig en minskning i församlingarnas inkomster.

Förändringarna i medlemsantal och ekonomi går inte hand i hand med behoven. Behovet av till exempel diakonalt arbete är lika stort även om medlemsandelen, och därmed de disponibla medlen, minskar. Den äldre befolkningen har andliga och materiella behov som församlingarna och det övriga samhället måste beakta.

Den allmänna åtstramningen av ekonomin skapar ett tryck på samarbetet mellan kommunerna och församlingarna. Församlingarna utmanas att se över sin ställning i det lokala samhället. Ekonomin kan främja det ekumeniska samarbetet till exempel i form av gemensam verksamhet och samanvändning av lokaler.

Kyrkans förändrade ställning utmanar församlingarna att forma sin identitet utifrån sin uppgift. Man måste lära sig att bedöma hur kyrkan fyller sin uppgift och denna uppgifts betydelse på andra sätt än genom att utvärdera organisationens tillstånd eller utifrån medlemsandelar eller skatteintäkter.

Kyrkans interna polarisering fortsätter

Den kulturella mångfalden ökar *polariseringen* mellan religiöst aktiva och religiöst passiva. Kyrkan förväntas vara flerstämmig, samtidigt som missnöjet med denna flerstämmighet och med olikheterna mellan olika synsätt växer. Frågor om bland annat ämbetsteologin, sexualetiken, bibelsynen och missionen delar åsikterna. Förenande synsätt har hittats efter långa processer, men har inte undanröjt de underliggande spänningarna. Viktiga utmaningar inför framtiden är att acceptera den relativt smala enigheten, att värna om förhållandet mellan en permanent olikhet och kyrkans enhet samt att ge rum för

minoritetsövertygelser. Befolkningsstrukturen, skillnaderna i värderingar och väckelserörelsernas ställning samt många andra faktorer bidrar till att kyrkans interna frågor märks i vardagen på olika sätt i olika delar av Finland. Kyrkans interna motsättningar syns i medierna och påverkar människornas uppfattning om kyrkan.

Öppenhet stöder andlig integration

Religionen och de religiösa samfunden har stor betydelse när en inflyttad anpassar sig till sin nya miljö. Många kyrkomedlemmar fjärmas från kyrkans liv i samband med att de flyttar. Det gäller för församlingarna att hitta nya sätt att hjälpa ut- och inflyttade medlemmar att integrera sig i den nya församlingen.

Invandring aktiverar ofta religiositeten. Möjligheten att utöva sin egen religion och kontakterna till trossamfund är viktiga för den nyinflyttades välbefinnande. Religionen erbjuder många en hållpunkt, fristad eller ankarplats. Församlingen är ofta en port som öppnar vägen till det övriga samhället och den lokala gemenskapen.

Många invandrare söker sig till internationella samfund eller till församlingar som använder invandrarens eget språk eller har en etnisk identitet. Dessa samfund har inte nödvändigtvis bildats på konfessionella grunder. Många nyinflyttade söker också kontakt med den lokala evangelisk-lutherska församlingen. Om en kristen invandrare hittar människor i den lokala församlingen som välkomnar och är intresserade av honom eller henne, är detta en resurs både för integrationen och vid kortvarig vistelse i landet. På motsvarande sätt ökar invandraren de gemensamma resurserna. Andlig integration grundar sig på jämlik delaktighet. Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland är på grund av sin uppgift som kyrka och sin ställning som landets största religiösa samfund skyldig att visa aktiv gästfrihet och stödja invandrarnas religiösa liv.

Invandrarnas eget språk har stor betydelse för deras andliga integration. Att garantera ställningen för de språk som nämns i Finlands grundlag – finska, svenska, nord-, enare- och skoltsamiska, teckenspråk och romani – kräver arbete från kyrkans sida i fråga om såväl praktiska arrangemang som attityder. När samhället blir mångspråkigare för detta med sig nya behov.

Den lokala nivån spelar en avgörande roll

Mångfalden är en utmaning för kyrkans enhetliga strukturer och gemensamma verksamhetssätt. Det lokala planets betydelse framhävs när åskådningarnas mångfald tar sig uttryck i praktiken. De olika religionerna och kulturerna diskuterar sinsemellan på olika sätt i olika situationer. Representanter för en religion som på det nationella planet är liten kan utgöra en viktig grupp på lokal nivå. Inom familjer, på daghem, läroanstalter och arbetsplatser samt i andra gemenskaper är en enda människa tillräckligt för att en religion eller livsåskådning ska bli en del av gemenskapens vardag.

Förhållandena varierar i hög grad mellan olika församlingar inom den evangelisk-lutherska kyrkan. Varje församlings egen verksamhetsmiljö förutsätter lokala lösningar, som kan avvika avsevärt till och med från grannförsamlingens lösningar Det kan uppstå en spänning mellan lösningarna på lokalplanet och hela

kyrkans intresse. Självständiga, lokala lösningar till exempel i fråga om ekonomin kan på kort sikt te sig som effektiva överlevnadssätt men dessvärre inverka skadligt på hela kyrkans långsiktiga arbete. Å andra sidan kan helhetskyrkans normer bromsa upp det lokala arbetet i onödan.

Frågor:

- Hurdan ställning har församlingen där du bor och verkar? Hur har den förändrats under de senaste åren?
- Vilka andra religiösa aktörer finns på din ort? Hurdant är förhållandet till dem?
- På vilket sätt främjas försoning och kontakten mellan oliktänkande i din församling?

4. En interkulturell kyrka

- Guds skapelseverk präglas samtidigt av gemenskap och av pluralism.
- Interkulturalism och förmåga att överskrida gränser hör till kärnan av kyrkans väsen.

Den föränderliga världen och kyrkans bestående kärna

När kyrkan strävar efter att hitta sin ställning i vårt kulturellt heterogena samhälle ska den fokusera både på *de framtida utvecklingslinjerna* och på *sin bestående kärna*. Vart leder kyrkans uppgift kyrkan i ett samhälle som blir allt mer heterogent?

Kyrkans liv bör granskas utifrån såväl ideal som verkligheten. Det råder ofta en spänning mellan dessa. Till exempel kyrkoordningens idealbild av medlemskapet avviker ställvis kraftigt från verkligheten. De val som görs bör påverkas både av idealet och av verkligheten. Det råder en spänning mellan de ideal som framförs i detta kapitel och redogörelsens övriga kapitel. Detta ska varken underskattas eller bortförklaras. Det är uttryckligen denna spänning som leder till förnyelse.

4.1. Guds verk leder till interkulturalism

Mångfald utvecklas ur gemenskap och olikhet

Den kulturella mångfaldens rötter kan härledas tillbaka till den treenige Guden själv. I Treenigheten verkar såväl personernas olikhet som personernas enhet. Skapelsen är Treenighetens verk, som åstadkommer både enhet och olikhet. Skaparen förenar de skapade. Fadern är i egenskap av Skaparen allas Fader. Allt har skapats genom Sonen, Guds levande Ord. Den heliga Andens livgivande kraft syns i allt levande.

Skapelsens liv förutsätter *olikhet och växelverkan*. Gud gav människan i uppgift att föröka sig och uppfylla jorden (1 Mos. 1:28). Förökning grundar sig på olikhet och leder till större olikhet. Den biologiska olikheten mellan kvinna och man är grunden till mänsklighetens fortlevnad. Varje människa är en unik individ och därmed en del av Guds skapelseverk.

Gud gav människan i uppgift att bruka och vårda skapelsen (1 Mos. 2:15). Människan lever i växelverkan med skapelsen. Växelverkar förändrar såväl skapelsen som människan. När mänskligheten sprider sig till nya förhållanden ökar antalet kulturella modeller. I nya förhållanden förändras människans och samhällets liv. Varje ny generation ärver gammalt och utvecklar nytt. Den mångfald som följer av Guds skapelseverk beskrivs i den ekumeniska diskussionen med begreppet berättigad olikhet (*legitimate diversity*). Denna olikhet är en gåva från Gud som berikar mänskligheten.

Syndafallet bryter gemenskapen

Vid sidan av Guds skapelseverk påverkar emellertid också syndafallet, som har förvrängt människans ursprungliga relation till Gud, andra människor och naturen. Skapelseberättelsen i bibeln beskriver syndafallets konsekvenser, som syns överallt och alltid: den fallna människan flyr undan Gud, och olikhet mellan människor leder till misstänksamhet, hat, avundsjuka och berövande av liv (1 Mos. 3–4). (1 Mos. 3–4).

Den fallna människan känner inte Gud på rätt sätt. En människa som inte känner till grunden för allt liv kan inte känna sig själv eller sin nästa. Mänskligheten och skapelsen lider av själviskhet, avund, exploatering, förtryck och andra krafter som förstör livet. Syndafallet syns i varje kultur. Den förvrängda bilden av människan påverkar relationerna mellan människor, även de närmaste och viktigaste relationerna. Olikhet utgör ett hinder för växelverkan mellan individer och nationer. I stället för att värdesätta den egna kulturella bakgrunden på ett sunt sätt höjer människan den ovanför alla andra.

En aning om Gud syns i kulturerna

Även efter syndafallet har människan både som individ och som mänsklighet en medfödd uppfattning eller aning om Guds existens. Människan söker sin Skapares ansikte alltid och överallt. Man kan se tecken på en längtan till Gud och kontakt med Honom i alla kulturer och religioner. Hoppet om hjälp av något större än människan kopplas i synnerhet till årets växlingar och vändpunkter i livet. Gud eller gudarna förväntas skänka gåvor som upprätthåller liv, såsom bra väder, god skörd, ekonomisk stabilitet och kärlek mellan människor. Även den fallna människan söker livets mening. Människan är ”sjuk av Gud” och orolig, tills hon finner vila i den djupaste grunden för sin existens.

Gud uppenbarar sig

Guds frälsande uppenbarelse visar sig via mänsklighetens historia och kulturella modeller. Gud har verkat och verkar i den mänskliga verkligheten. Till följd av syndafallet kan människan inte genom sitt eget förstånd känna Gud på rätt sätt och inte heller på egen hand nå en frälsande gemenskap med Gud. Därför kommer Gud till människan i hennes egen livsmiljö. Gud talar ett språk som människan förstår.

Gud förberedde Kristi ankomst i mänsklig gestalt genom att kalla Abram till stamfader för det utvalda folket. Guds löfte var bundet till Abrams och hans ättlingars kultur. Denna kultur, som bottnade i nomadliv

och främlingskap, kom att bli den miljö i vilken Gud uppenbarade sig. Berättelserna om Melkisedek och Bileam visar att Guds verk inte begränsade sig till en enda kultur. Han verkade också utanför det utvalda folket (1 Mos. 14:17–20; 4 Mos. 22–24). I Gamla testamentet förutspås att alla folk samlas hos Gud vid tidens ände (Jes. 2:2–4; 25:6–8). Lagen och profeterna ska tala för främlingar som kommer från främmande folk (t.ex. 2 Mos. 20:2–23:19; Sak. 7:10; Mal 3:5).

I dessa ord ur Gamla testamentet förmedlas Guds trohet mot hela skapelsen och människan. Samtidigt lyfter de fram syndafallets verklighet. Såväl det utvalda folket som de övriga folken i dess omgivning har en tendens att bryta mot Guds vilja och ge plats för livsförödande krafter. Det finns ständigt ett behov av omvändelse och botgöring.

Gud har kommit till människorna i en människa

Gud uppenbarar sig i den mänskliga verkligheten främst i sin Son Jesus Kristus, som blev människa. I Honom har Gud på ett speciellt sätt förbundit sig till det mänskliga livet. Jesu undervisning, gärningar, lidande och kors synliggjorde spåren av syndafallet. Jesus bevisade människans oförmåga att känna sin Gud och avslöjade strukturer som bröt gemenskapen. Han lyfte fram brister och förvanskningar i den rådande religiösa kulturen. Han överskred kulturella gränser som skiljde människorna från varandra genom att visa hänsyn till de föraktade och göra människor utanför Israels folk till förebilder för tron (Matt. 15:21–28; Luk. 7:9, 10:29–37). Han lärde oss att varje människa är en nästa.

Jesu död på korset bevisade syndafallets djup. Mänskligheten korsfäste sin frälsare. Den korsfäste försonade mänskligheten synder och är vägen till kännedomen om Gud. Han kallade och kallar människorna till inbördes försoning.

Budskapet om Kristus överskrider kulturgränserna

Kristi död och uppståndelse öppnade vägen till Gud över alla kulturella gränser. Kristus är hela mänsklighetens Frälsare. I Kristus förlorar mänskliga gränser sin betydelse. I Honom är alla ett (Gal. 3:26–29). Redan det att tre vise män från andra folk och religioner kom till Jesu krubba förutspådde att alla folk ska bli frälsta och hela mänskligheten en enda gemenskap. De vise männens besök är det första tecknet på att alla folk kommer till Kristus.

Kyrkans mission är att överskrida gränser. I Apostlagärningarna berättas om hur språkliga, etniska, nationella och kulturella gränser överskrids. Evangeliets spridning till nya kulturer lärde Jesu efterföljare vad evangeliets universala natur går ut på. Jesus Kristus är allas och alltings Herre. På pingsten överskred evangeliets budskap språkmurarna inom det judiska samfundet. Stefanos, som arbetade bland den grekisktalande befolkningen, utsågs att skapa en länk mellan de olika språk- och kulturgrupperna. Berättelserna om hur evangeliet spreds till Samarien och Antiochia, till den etiopiska hovmannen och den romerske fältherren Cornelius beskriver hur budskapet om Kristus överskred dittills oöverstigliga kulturella och nationella gränser.

När gränserna överskreds lärde sig församlingen att evangeliet är avsett för alla människor i alla kulturer. Apostlarna lärde känna Kristi gränslösa kärlek. Först efter att gränserna hade överskridits och den universala och interkulturella identiteten hade klargjorts blev kyrkan kyrka.

Evangeliet har spridits förutom över kulturgränserna även över generationsgränserna. Budskapet om försoning gäller varje generation. Varje generation ska få höra evangeliet på ett språk som den förstår. Den heliga Anden leder de kristna och gör skapelsens, frälsningens och helgelsens gåvor närvarande för alla överallt och i alla tider.

Johannes ser i sin uppenbarelse en stor skara frälsta människor från alla folkslag, stammar och länder, som talar alla språk (Upp. 7:9). Uppenbarelsen beskriver ett nytt Jerusalem, dit ”allt dyrbart och härligt som folken äger” ska föras (Upp. 21:26). Alla folk och det bästa de mänskliga kulturernas presterat får plats i Guds rike.

Frågor:

- Vilka kulturgränser har du överskridit via kyrkan?
- På vilket sätt syns kristendomens interkulturella natur i din församling?
- Hur firas pingsten i din församling? Hur kunde pingsten utvecklas till en interkulturell helg?

4.2. Kyrkan är en gudstjänstgemenskap som överskrider kulturgränserna

- Kyrkan förmedlar budskapet om en gränsöverskridande gemenskap.
- Kyrkan förbinder sig både till sin bestående kärna och till de ständigt föränderliga kulturerna.

Kyrkan är en och densamma överallt och i alla tider

Kyrkan är enligt trosbekännelsen en enda, helig, katolsk och apostolisk – en och densamma i alla tider och överallt. Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland hör till denna enda kyrka:

> Evangelisk-lutherska kyrkan tror och bekänner sin tillhörighet till Jesu Kristi enda, heliga, katolska och apostoliska kyrka. Vår lutherska kyrka är arvtagare till den västliga, katolska kyrkan och för dess arbete vidare. Även efter reformationen står denna kyrka för samma kristna tro som Sankt Henrik – vår kyrkas första biskop – lade grunden för i vårt land. Trogen gentemot reformationens förnyelsesträvanden betonar vår kyrka Guds ord och sakramenten som grunden för tron och frälsningen och för kyrkans egentliga konstitutiva element tillsammans med ordet och sakramentens tjänsteämbete...” (Den ekumeniska strategin *Vår kyrka – ett samfund söker enhet*)

Kyrkan är till sin natur både lokal och global. Kyrkan verkar alltid i en kulturell miljö. Å andra sidan är varje lokal kyrka en del av en enda kyrka som överskrider kulturgränserna, generationsgränserna och gränserna mellan det synliga och osynliga.

Kyrkans kärna är en gemenskap som synliggörs genom gudstjänsten.

Bibeln talar om kyrkan bland annat som Guds folk (1 Pet. 2:10), Kristi kropp (Ef. 1:23) och Guds familj (Ef. 2:19). Dessa bilder framhäver både mångfald och enhet. Folket, kroppen och familjen består av olika delar som är beroende av varandra. Gud förenar olika människor till ett folk. Kristus är huvudet för en kropp med tillhörande lemmar och familjemedlemmar. Kyrkan är pluralistisk men samtidigt en enda enhet i Kristus, och den ger uttryck för den kristna gemenskapens rikedom. I och med kyrkan blir människorna delaktiga i den Heliga Treenighetens liv.

Kyrkan är till sin kärna en gudstjänstgemenskap. Gud samlar sin församling genom ordet och sakramenten, genom dopet och nattvarden som förenar den kristna med Gud och med kyrkan. Kyrkans gemenskap (*koinonia*, *communio*) är grunden för det vittnesbörd och den tjänst som förändrar världen.

Dopet förenar en människa med Kristus och församlingen. Kristus skänker den döpta sin rättfärdighet och ett nytt liv i gemenskap med sig själv. För den döpta är varje kristen en familjemedlem, en syster eller bror. Den gemenskap som skapas genom dopet kommer till uttryck i mässan. Gud förenar den skara av olika människor som samlas kring ordet och nattvarden till en enda församling. Gemenskapen begränsar sig inte till dem som är närvarande. Församlingen tackar Gud ”tillsammans med änglarna och alla heliga” (prefationen) och förenas med Kristi efterföljare överallt och i alla tider.

Mässan är kärnan, ur vilken kyrkans grundläggande arbete och existensmodell föds. Den utgör både en källa och en målsättning för kyrkan. Den är en modell för ett nytt liv för mänskligheten. I mässan lever man redan nu ut den gemenskap som förverkligas i sin slutliga form då Guds rike kommer i sin fulla kraft i och med att Kristus återvänder. Guds nåd överskrider alla mänskliga gränser. Den församling som samlats till mässa är på många sätt ofullkomlig och sårad, och Gud förbinder sig till den precis som sådan. Mässan hänvisar till människans och den övriga skapelsens gemenskap: sakramenten förutsätter frukter av skapelsen och människans arbete – vatten, bröd och vin.

Kristus sänder ut sina lärjungar, såsom Fadern sände ut honom (Joh. 20:21–23). Jesu gärningar skapar en gemenskap över de mänskliga gränserna. Jesus sände ut sina lärjungar för att de skulle fortsätta hans verk i kraft av samma Ande som fyllde honom. Kyrkan ska överskrida gränser i kraft av den heliga Anden. Uppdraget som utsänd ledde i Jesus fall till korset och många av hans lärjungar har blivit martyrer. Paulus uppmanar alla kristna att vara ett ”levande offer” och att visa gästfrihet och respekt över gränserna (Rom. 12).

Kyrkans förhållande till kulturen

Det kristna budskapet lever alltid i en viss kulturell omvärld. Denna omvärld påverkar kyrkan, och kyrkan påverkar det omgivande samhället. Förhållandet mellan kyrkan och kulturen kan betraktas ur olika synvinklar.

Kyrkan är *transkulturell*, dvs. den överskrider kulturella gränser. Bibeln, dopet, nattvarden, de ekumeniska trosbekännelserna och den kristna kärleken till nästan förenar kyrkorna oberoende av tid och rum och över kulturella gränser, trots att de antar en form som anpassats efter de lokala förhållandena och språket.

Kyrkan är *kontextuell*, den beaktar sin omvärld. Kontextualitetens grundmodell ligger i Kristi födelse som människa mitt i en omgivning som präglas av ett visst levnadssätt, vissa kulturella modeller och ett visst språk. Kyrkan överskrider gränser och lever i en föränderlig värld. Den måste därför tillägna sig nya språk och kulturella modeller för att vara betydelsefull. Kontextualisering förutsätter att det finns en bestående kärna och beredskap att tolka denna. Det handlar inte enbart om översättningsarbete, utan om att knäcka ”koden” till den kristna tron och göra den begriplig. I och med kontextualiseringen öppnas nya synvinklar på det kristna budskapet.

Kyrkan är *motkulturell*. Detta innebär inte att kyrkan motsätter sig kultur utan snarare att den är kritiskt bunden till kulturen. Kyrkan ska inte anpassa sig efter världen utan fungera som en kritisk förändringskraft i världen. Kyrkans budskap rensar bort vantro och irrläror. Det uppmanar till att motverka förtryck, orättvisa och andra missförhållanden som döljer sig i de kulturella strukturerna och handlingssätten. Budskapet leder kyrkan till att söka en gemenskap över de mänskliga gränserna.

Kyrkan är *interkulturell*. Kristus är alla folks Frälsare och Herre. De kulturella modellerna visar på nya aspekter i Kristi verk. Därför behöver kristna med olika bakgrunder varandra.

Kyrkan kallas till att analysera hela sitt liv utifrån dessa fyra aspekter, som leder till en uppskattning av det som är hållbart och gott i kulturerna. Aspekterna hjälper också att identifiera spänningar mellan kulturerna och evangeliet.

Utan en bestående kärna som överskrider kulturgränserna är kyrkan inte längre kyrka. Om kyrkan inte strävar efter att överskrida gränser förlorar den sin sanna identitet. När kristendomen överskrider gränser översätts dess kärna till nya språk och nya kulturmiljöer. Förändringen syns – och ska synas – i kyrkans liv. Utan tids- och rumsuppfattning blir kyrkan betydelselös för människor i en föränderlig värld. Kärnan tolkas om och om igen, men den apostoliska tron bevaras: det sanna, ursprungliga, oförfalskade och rena evangeliet.

Då kyrkan fungerar som vittne och förkunnar evangeliet ser den vad Kristi verk innebär i nya situationer. Den missionerande kyrkan möter i sin mission en verklighet där Kristus redan är närvarande. I skapelsen ser kyrkan spår av Ordet och den heliga Andens föregripande arbete.

Frågor:

- På vilket sätt uppmärksammas den ständigt ökande kulturella mångfalden i din församling?
- På vilket sätt kan nya kulturella miljöer förklara kristendomens bestående innehåll?
- Hurdana synliga och osynliga gränser finns det i din församling?

4.3. Faktorer som stödjer kyrkans interkulturella natur

- De kristna uppmanas till gästfrihet och jämställdhet.

- Kyrkan är till för alla folk.

Gästfriheten förpliktar kyrkan att öppna sina dörrar

Gästfrihet är en kristen dygd. Ordet ’gästfrihet’ förmedlar inte hela djupet i det grekiska ordet *filoxenia*: att älska främlingen. Den kristna gästfriheten grundar sig på kärlek som riktar sig till var och en. Gud är kärleken, och Han uppmanar oss människor att älska varandra.

Hebreerbrevet framhäver gästfriheten som en regel för kristet liv: ”Kom ihåg att visa gästfrihet, ty det har hänt att de som gjort det har haft änglar till gäster utan att veta om det.” (Hebr. 13:2.) Som exempel på bibliska modeller för gästfrihet kan nämnas bland andra Abraham, som själv hade levt som en främling (1 Mos. 18:1–15) och Lot, som skyddade sina gäster (1 Mos. 19:1–11). Lots exempel visar att man ska försvara en gäst och en främling även om det leder till spänningar i relationen till den egna gruppen.

Kristen gästfrihet är i grund och botten Guds gästfrihet. Evangeliet uppmanar oss att betrakta alla människor som jämlika. Det är inte så att den ena är värd och den andra gäst. Alla får njuta av Guds gästfrihet, som för människorna samman. Den kristna gästfriheten ska undanröja främlingskap och leda till likvärdighet och brödraskap – bokstavligen till att den kristna delar sitt bröd med en annan (lat. *cum pane*, ’med bröd’).

Försoningen driver oss att söka försonlighet och det gemensamma goda

Kyrkan är en gemenskap av försoning. Kyrkan är utsänd för att förkunna den försoning som Gud berett i Kristus och leva som en försoningens gemenskap i världen. Kyrkan och dess medlemmar har sänts ut för att skapa försoning både lokalt och globalt där det råder spänningar. Kyrkan visar exempel på ett liv som levs för andra och för fred, rättvisa och skapelsens endräkt.

Bibeln styr kyrkan och de kristna att leva i första hand utifrån Guds löften. Abraham som för sin son för att offras (1 Mos. 22:1–19) och Kristus som bär sitt kors är starka bilder som visar att beslutet att följa dessa löften kan leda till ytterlig smärta. Kristus är sanningen överallt, såväl i välfärd som i nöd. Kristendomen är inte ett sätt att fly från verkligheten, utan Kristus ord styr den kristna att möta verkligheten.

Kyrkan är utsänd för att tjäna allt och alla. Kyrkan har en profetisk uppgift att lyssna på dem som hamnat eller lämnats utanför och att tala med dem och för dem. Kyrkan har sänts ut för att försvara livets värde och människans värdighet.

Främlingskapet är en del av kyrkans identitet

Främlingskapet hör till kyrkans identitet. Mänskligheten fick i uppdrag av Gud att överskrida gränser och fylla jorden. Syndafallet gav uppdraget att överskrida gränser en ny nyans. Människan drevs ut ur paradiset och in i främlingskap. Gud kallade Abraham till främlingskap, på en resa till det förlovade landet. Israels folk har genomlevt en ökenvandring, en tvångsemigration och en spridning över hela världen. Israels folks främlingskap återspeglas i bilden av kyrkan som Guds folk. Kyrkan är på väg mot det himmelska fosterlandet. Kyrkan är alltid främmande i något avseende.

Israels folk förmanades att komma ihåg sitt eget främlingskap då det mötte gäster och främlingar. Kyrkan uppmanas göra samma sak. Främlingar representerar inte utanförskap för kyrkan och utgör inte heller någon marginalgrupp. Främlingskapet är en del av kyrkans djupaste identitet. Främlingarna är kyrkan. Kristi kors påminner om den yttersta formen av främlingskap inom kyrkan. Kristus bar sitt kors och dog förkastad av folket utanför gemenskapen. Kyrkan kallas till att bära Kristi kors och den skam, det främlingskap och det hån som han utsattes för.

Från folkkyrka till folkens kyrka

De frågor som behandlats ovan gäller kyrkan överallt och alltid. De lokala kyrkorna, såsom Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland, har sina egna utmaningar i sin kulturellt sett allt mer pluralistiska omvärld. Finland och den finländska identiteten har satt en stark prägel på Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland. Kyrkan har haft en egen roll i det så kallade nationella projektet, att förena det finska folket och bygga upp självständigheten.

Den föränderliga världen utmanar Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland att förstärka kyrkans innersta interkulturella identitet. Kyrkan tjänar i vårt föränderliga samhälle såväl alla infödda finländare som en ständigt växande skara invandrare.

I dagens samhälle, som präglas av kulturell pluralism, är det viktigt att kyrkan förstår den kulturella mångfalden i sin egen bakgrund. Indelningen i en dominerande kultur och minoriteter är inte förenlig med kyrkans identitet. Kyrkans identitet bygger på främlingskap och jämlikhet. Kyrkan ska arbeta mot främlingsfientlighet och rasism. Kyrkans väg är en väg av försoning och växelverkan mellan kulturerna.

Frågor:

- Hur kan församlingens och kyrkans gästfrihet utvecklas?
- Hur syns gästfriheten på din egen ort?
- Vem saknas i din församling? Varför?

5. Kyrkan år 2025 – tre framtidsscenarier

I kapitlen ovan redogörs för krafter som formar framtiden, förändringsriktningar och trender samt grunderna för den interkulturella kyrkan. Hur lever idealen bland alla utmaningar? På vilket sätt beaktas den ökande pluralismen i samhället? I vilken mån förändrar omvärlden kyrkan och församlingarna? I vilken mån är det evangelium som kyrkan förkunnar i sig en förändringskraft?

Nedan presenteras tre framtidsscenarier i korthet. Det första scenariot visar vad som händer med kyrkan om det kulturellt sett allt mer pluralistiska samhället inte leder till väsentliga ändringar i kyrkans liv och

verksamhet. Det andra scenariot visar hur det går om mångfalden leder till att allting blir relativt och förenklat i en förändringsiver som leder till att den gemensamma kärnan går förlorad. Det tredje scenariot anger vilken väg kyrkan har framför sig om både mångfald och enhet blir ledstjärnor.

Varje framtidsscenario har sina starka och svaga sidor beroende på perspektivet. I ljuset av de föregående kapitlen är det uppenbart att den tredje vägen är eftersträvansvärd – den väg som går ut på att kyrkan lever utifrån sin kärna men samtidigt beaktar den omgivande verkligheten.

Framtidsbilderna beskriver kyrkans och församlingarnas verklighet med fokus på perspektivet kulturell mångfald. Många teman har gallrats bort. Dessa kortfattade scenarier är avsedda att användas som grund för egna resonemang och för den diskussion som förs i församlingarna.

En upprätthållande och åldrande kyrka

Kyrkan har strävat efter att bibehålla sin ställning i samhället genom att stå för måttfullhet och beständighet. Den har alltjämt karaktären av en nationell institution, och dess verksamhet sträcker sig över hela landet. Kyrkans betydelse varierar kraftigt i olika områden och i olika generationer.

En kombination av tröghet och interna motsättningar har format kyrkan och dess medlemmar. Utmanande andliga, etiska och sociala frågor och diskussioner har ofta förbigåtts. Måttfullheten ger snarare bilden av att kyrkan försöker undvika förändringar än att den satsar på att analysera frågor ur olika synvinklar över en längre tid.

Kyrkans medlemmar värdesätter kyrkan och är förbundna till den, men många har också lämnat kyrkan. Kyrkans strukturer och förfaranden främjar snarare möjligheten att hålla kvar dem som redan är medlemmar än målet att nå nya medlemmar. Församlingarna möter inte människor som står utanför kyrkan eller kristna invandrare. Såväl invandrarna som de infödda finländarna får sina andliga behov uppfyllda huvudsakligen i andra gemenskaper.

Kyrkans interkulturella natur och brobyggande över de mänskliga gränserna genomsyrar inte församlingarnas liv och verksamhet. Ansvaret för det interkulturella och mångspråkiga arbetet har överlåtits på några medarbetare som anställts för detta syfte. Kyrkan är kulturellt sett mycket fattigare än det omgivande samhället.

På grund av församlingarnas försämrade ekonomi finns det mindre arbetskraft och färre lokaler. Detta har lett till att man skurit ned verksamheten och infört allt mer frivilligarbete. Församlingarnas arbete och förvaltning är alltjämt starkt personalcentrerade, och de har en officiell prägel.

En kyrka utan gemensam kärna

Det föränderliga samhället har styrt kyrkan i riktning mot en ökande pluralism. Församlingarnas liv har delats upp i små gemenskaper, vilkas gränser ofta fastställs enligt människors livsskeden, väckelserörelsebakgrund, trosuppfattning, etiska uppfattningar, utbildning, språk och andra

motsvarande faktorer. Grupperna och de små gemenskaperna verkar i hög grad med frivilliga krafter och söker på egen hand efter resurser och samlingslokaler.

Kyrkan har många olika former och ansikten och kan möta många olika andliga och även materiella behov. Flera av de gemenskaper som verkar inom församlingarna är mycket utåtriktade och vänder sig direkt till människor. Introverta grupper existerar inte längre. Pluralismen ger rum för olika kulturella modeller, kallelser och spiritualiteter. Många kristna invandrare har hittat ett andligt hem i de gemenskaper som verkar inom kyrkan.

Kyrkans liv präglas av en stark individualitet. Den gemensamma visionen saknas, och diskussionen mellan de olika åskådningarna och synsätten är obetydlig. Starka och karismatiska personer samlar människor och bildar egna grupper. En del grupper satsar starkt på social och politisk verksamhet medan andra koncentrerar sig på gudstjänsten och läran. Endast ett fåtal grupper har funnit en balans mellan dessa dimensioner. Det råder misstänksamhet mellan de olika fokuseringarna.

Många av kyrkans medlemmar upplever att de i första hand hör till en mindre grupp inom kyrkan. För många saknar tanken på en gemensam kyrka eller en global kristen gemenskap betydelse. Det förekommer nästan inget lokalt samarbete alls mellan olika kyrkor och gemenskaper. Lärosamtalen mellan kyrkorna har förlorat sin betydelse i och med att synsätten inom kyrkan går isär.

Kyrkan lever och utvecklas på ett lokalt plan. De lokala strukturerna utvecklas, bildar överlappande funktioner och spelar en viktig roll för kyrkans liv. Kyrkans gemensamma förvaltning, offentliga beslut och lagstiftning ligger däremot långt ifrån det lokala livet. Det uppstår ofta meningsskiljaktigheter mellan de lokala gemenskaperna och centralförvaltningen. Den formella makten framhävs. Lösningarna på dessa spänningar söks inte i tron och gemenskapen utan införs genom makt.

En kyrka för gemensam förändring

Kyrkans och församlingarnas liv styrs av två ledande tankar: pluralism och enhet. Kyrkan är en kyrka med många spänningar. Man har medvetet skapat rum för olika trosuppfattningar och sätt att verka, för diskussion mellan dessa och för gemensam bön. Olikheten leder inte till att de olika synsätten kommer allt längre från varandra, utan till en strävan efter gemenskap. Spänningarna väcker motreaktioner. Många medlemmar som väntar sig att kyrkan ska ha starka ståndpunkter och leverera absoluta lösningar har lämnat kyrkan.

Principen om interkulturell verksamhet har lett till jämlikt delande. Människorna och de olika synsätten får sin röst hörd i den gemensamma diskussionen. Målet med växelverkan är inte att förändra eller påverka de andras identitet, utan att ge utrymme för olika perspektiv. Spänningar och konflikter uppstår, men samtidigt visas allt större tolerans mot olikhet. Ett starkt lokalt samarbete mellan de kristna kyrkorna och samfunden gör det också lättare att värna om den evangelisk-lutherska kyrkans interna gemenskap. Olika perspektiv på aktuella frågor söks i kyrkornas gemensamma tradition och olika tolkningssätt.

Många församlingar har skalat av och dragit ner på sin verksamhet. Gudstjänsten har i dessa fall fått en starkare ställning och allt mer blivit ett centrum för församlingarnas andliga liv. Församlingarnas

gudstjänstliv är uppbyggt kring en gemensam grundläggande ordning, men gudstjänsternas form präglas av kulturella variationer.

Medlemmarnas betydelse som kyrkans resurs har erkänts. Församlingsmedlemmarna är aktiva, vilket gör att flera olika kulturella modeller lever i församlingen. Kyrkan har varit tvungen att avstå från många av sina fastigheter. I vissa församlingar har verksamheten koncentrerats till renoverade kyrkorum som möter de nya behoven, i andra har man försökt hitta lokaler som kan utnyttjas gemensamt med kommunen och andra samfund. Kyrkan agerar allt kraftigare i det offentliga rummet. Medlemmarnas hem utgör viktiga samlingsplatser.

Kyrkans och församlingarnas strukturer och verksamhetssätt har förändrats så att de främjar en strävan efter interaktion och en möjlighet till förändringar. Församlingarna och hela kyrkan har utifrån sina egna förhållanden utvecklat lämpliga sätt att evangelisera och nå människor personligen. Webben är en central verksamhetsmiljö för kyrkan. Församlingarna är en viktig medlare i konflikter som orsakats av kulturella och religiösa faktorer och dessutom en initiativrik debattör i samhället.

- Vad tilltalade dig i dessa scenarier? Vad gillade du inte?
- I vilken riktning är din församling på väg?
- Vilka är din församlings behov och omständigheter?

6. Steg mot framtiden

Nedan behandlas olika steg på vägen till en kyrka i samverkan, som på ett tydligare sätt än tidigare lever genom sina medlemmar.

Förbindelsen till Kristus är kärnan i förnyelsen

Kyrkan finns till för att föda tro på Kristus och kärlek till nästan. Medlemmarnas liv som kristna är en förutsättning för kyrkans liv och verksamhet. Den kristna fostran och målet att nå ut till människor är nyckelfaktorer för framtiden. Församlingarna ska erbjuda meningsfull dopundervisning som stödjer församlingsgemenskapen i alla livsskeden.

Postmodernismen har överlåtit ansvaret att skilja på rätt och fel samt gott och ont på individen. Många står mitt i ett värdevakuum eller en mångfald av värden och söker stöd hos kyrkan. Kyrkans roll ger en god grund för deltagande i den samhälleliga värdedebatten.

Förnyelse förutsätter utåtriktning. De kristna har sänts ut för att modigt förmedla evangeliet till platser där det ännu inte eller inte längre är känt. Kyrkan bör utvecklas så att den kan möta dem som upplever kyrkan som något främmande och avlägset. Det viktiga i evangelisationsarbetet är att budskapet talar till individen, och att det finns en förmåga att förstå olika kallelser och former för kristet liv.

Det kristna budskapet ska leva där människor finns: i vardagen, på platser för andligt sökande, och i medierna. De sociala medierna är en utmärkt miljö för att sprida information, kommunicera och nå

människor som fjärmats från kyrkan. Därför är det viktigt att kyrkan på ett fördomsfritt sätt utnyttjar de möjligheter som de sociala medierna erbjuder i evangelisationen. Att hitta nya sätt att möta människor är en gemensam utmaning för alla västerländska kyrkor. För att hitta lösningar på detta gäller det för kyrkorna att kontinuerligt utbyta erfarenheter sinsemellan.

Enhet i försonad olikhet är den grundläggande modellen för kyrkans liv och grunden för den kristna identiteten. Olikhet och enhet är två oumbärliga element i kyrkan. Det är varje kristens uppgift att bygga kyrkans interna enhet och gemenskap. Utan gemenskap kan kyrkan inte fullgöra sin uppgift.

Meningsskiljaktigheterna i till exempel ämbetsfrågan och sexualetiska frågor kommer inte att försvinna inom den närmaste framtiden, och nya frågor som ger upphov till meningsskiljaktigheter uppstår i takt med att pluralismen ökar i samhället och inom kyrkan. Mitt bland meningsskiljaktigheterna ska den gemensamma kärnan, Kristus, betonas. Gemenskapen mellan representanter för olika synsätt och praxis kan endast växa via en gemensam kärna. Bibeln är en viktig förenande länk som sträcker sig över kultur- och språkgränserna.

Grundmodellen för det kristna livet finns i kyrkans liturgi. Fadern sände ut sin Son för andra. Kristus samlar människor kring ordet och nattvardens sakrament och sänder ut dem med uppgiften att tjäna andra på sin egen plats. Kyrkan förnyas när dess andliga kärna hålls klar och motiverar ett kristet liv i helg och vardag.

- Församlingarna utvecklar sin förmåga att nå, söka och bjuda in människor.
- Utrymme för dialog, utbyte av erfarenheter och gemensam verksamhet mellan olika synsätt skapas på alla nivåer inom kyrkan.
- Gemenskapen byggs upp med fokus på den gemensamma kärnan. Gemensam bön hör till all kyrklig verksamhet

Församlingsmedlemmarnas arbete är kyrkans arbete

Enligt kyrkoordningen ska församlingsmedlemmarna främja fullgörandet av församlingens uppgift. Till församlingsmedlemmarnas uppgifter hör enligt kyrkoordningen bland annat kristen livsföring, mission, själavård och diakoni. Detta är ett ideal som sällan uppnås. Många av kyrkans medlemmar är måttfullt och passivt religiösa, men denna religiositet är i all sin tysthet samtidigt stark. Kyrkan ska i sin förnyelse leva utgående från sitt ideal med respekt för människans autonomi.

Frivillighetens ställning ska stärkas. Församlingarna har mitt bland samhällsförändringarna en betydande ställning i utformningen av det lokala livet. Församlingsmedlemmarnas aktiva verksamhet för gemenskapens bästa är inte en separat verksamhetsform, utan ett sätt att leva ut den kristna tron och det allmänna prästadömet som grundar sig på dopet. Utvecklingen av en attitydförändring och arbetskultur som främjar frivilligarbetet ska genomsyra hela kyrkan. I och med frivilligfokuseringen blir människors kunnande och tid en gemensam resurs för församlingen. Församlingsmedlemmarna har färdigheter på många områden som är av avgörande betydelse för framtiden och som församlingen behöver, till exempel interkulturella relationer, sociala medier och ekonomi.

En av de största utmaningarna för de avlönade medarbetarna i framtidens kyrka är hur de förmår ge de frivilliga utrymme, betrakta dem som arbetskamrater och stärka deras delaktighet i församlingens liv och verksamhet. Rekrytering, introduktion, handledning och samordning av frivilliga är en del av varje avlönad medarbetares arbetsbeskrivning.

Frivillighet är ett gångbart ord, men kanske inte det optimala ordet, för att beskriva hur den kristna ska leva sitt liv i enlighet med sin kallelse. Utvecklingen av den frivilliga verksamheten förutsätter att terminologin ses över. Parallellt med frivilligverksamheten gäller det att lyfta fram varje arbetsuppgift som ett kall och stödja människor i deras arbete till exempel via arbetsplatsverksamhet. För den kristna är allt arbete sådant arbete som görs för nästans bästa.

- Församlingarna kan erbjuda konkreta uppgifter som uppstår utifrån människornas och gemenskapens behov, kompetens och intresse.
- Frivilligverksamheten blir en del av konfirmandundervisningen och hjälpledarutbildningen så att människor får sin första erfarenhet av deltagande i frivilligarbete redan i samband med konfirmandundervisningen.
- Församlingsmedlemmarnas ansvar för det gemensamma gudstjänstlivet växer till exempel i och med att gudstjänstgrupper grundas.
- Grundutbildningen för kyrkans medarbetare utvecklas så att medarbetarna lär sig att möjliggöra och leda frivilligverksamhet.
- Koncept för frivilligverksamhet (till exempel *Suurella sydämellä*/Helhjärtat) utvecklas, sprids och tillämpas i hela kyrkan.
- Kyrkorna och församlingens övriga lokaler hålls med hjälp av frivilliga krafter öppna för stillhet och samtal. Kyrkornas dagliga gudstjänstliv utökas.
- I takt med att frivilligverksamheten stärks blir församlingarnas liv och verksamhet mångsidigare.

Kyrkan stöder den andliga integrationen

Folkets kyrka ska bli folkens kyrka. Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland har en identitet som är förankrad i kyrkans globala och interkulturella grundkaraktär.

Nyinflyttade integrerar sig gärna i en gästvänlig, uppsökande och inbjudande församling som är intresserad av människan. En sådan församling delar inte in människor i olika kategorier och stämplar inte heller en människa på grund av hennes bakgrund. Den erbjuder ett andligt hem för kristna invandrare och hjälper också dem som hör hemma i andra religioner och åskådningar. Den stöder det andliga livet, sökandet och utvecklingen av den kristna identiteten för människor som flyttar inom landets gränser eller återvänder från utlandet och människor som fjärmat sig från kyrkans tro. En församling som stöder människors andliga integration fungerar som en bro till kyrkans andliga kärna.

Kyrkan bör bli mer mångspråkig. De språkliga behoven varierar. För många som flyttar hit är vistelsen i Finland ett tillfälligt skede, och då finns det inget behov att lära sig landets språk. Många inflyttare får stöd av en smågrupp eller cell, där deras eget språk används. Behovet av engelskspråkig verksamhet ökar. Denna verksamhet tjänar många inflyttare, oavsett om deras vistelse är kort- eller långvarig. Också andra språk som talas av större grupper, såsom franska och spanska, samt lättläst finska och svenska kan fungera som förenande språk. Inflyttarna vet själva bäst vilka språkliga behov de har. De ska kunna påverka församlingens beslut i språkfrågor.

Det är svårt för en person att ansluta sig till en kulturellt och språkligt enhetlig gemenskap, om de kulturella modellerna och språket är främmande. En interkulturell eller mångspråkig utgångspunkt eller personlig språklig och kulturell tolkning ökar gästfriheten. Stödpersoner eller stödgrupper hjälper människor att integrera sig. Genom att öka språkutbudet vid de gemensamma gudstjänsterna öppnar kyrkan dörrar till ett interkulturellt församlingsliv.

Evangelisk-lutherska kyrkans samhälleliga ställning i Finland förpliktar kyrkan att värna om de övriga kristna identiteternas och andra religiösa övertygelsers och identiteters rätt att synas i det offentliga rummet. Det enda sättet att effektivt försvara och främja en positiv religionsfrihet är i samarbete med de övriga kyrkorna och trossamfunden.

- Gästfriheten ökas i församlingarnas strukturer. Exempelvis välkomstteam som bjuder in, hälsar välkomna och fungerar som stöd.
- Genom att kartlägga och utnyttja redan existerande språkresurser, erbjuda medarbetarna språkstudier och annan utbildning samt rekrytera medarbetare som talar olika språk förbättrar kyrkan sina möjligheter att förrätta gudstjänster och ordna kyrkliga förrättningar på inflyttarnas eget språk. Gudstjänster erbjuds på flera olika språk efter behov.
- Arbetsgemenskaperna blir allt mer heterogena, vilket stöder utvecklingen av en interkulturell identitet. Rekryteringen ska målmedvetet stöda heterogeniteten och skapa möjligheter.
- Församlingarna skapar regelbundet möjligheter till interkulturella möten. Att till exempel äta, motionera och musicera tillsammans är en bra början. Utifrån detta ska den interkulturella verksamheten utvecklas så att människor blir jämlika och fullvärdiga deltagare i församlingens liv och verksamhet. I gästfrihetens anda kan man ta steg mot större samverkan.
- Församlingarna erbjuder meningsfulla möjligheter att studera kristendomen ända från grunderna.
- Religionsteologisk expertis och kulturkännedom utvecklas på alla nivåer i kyrkan genom utbildning, rekrytering och ett arbetsgrepp som präglas av laganda.

Strukturerna bantas ner och stöder den grundläggande uppgiften

Kyrkans förvaltning har ökat på samma sätt som den övriga offentliga förvaltningen. Samtidigt har församlingsmedlemmarna blivit mera passiva. Strukturerna bör anpassas efter behoven och de ekonomiska förutsättningarna så att de stöder kyrkans grundläggande uppgift och församlingsmedlemmarnas aktivitet och ansvarstagande.

Förvaltningen ska utvecklas så att den fyller de framtida behoven. Det gäller att komma bort från strukturer som skapar en känsla av distans och tröghet och i stället sträva efter strukturer som stöder varje medlems delaktighet och fullgörandet av kyrkans uppgift på lokal nivå. Församlingarna och stiften är basnivåerna inom kyrkan. Församlingarna är basnivån för verksamheten, stiften basnivån för förvaltningen. I framtiden bör strukturerna utvecklas så att de på ett tydligare sätt stöder dessa två nivåer. Överlappningar i verksamheten ska avvecklas.

En del av kyrkans kommunikation kan med fördel samordnas nationellt. Detsamma gäller forskningen, den gemensamma förvaltningen och relationerna till statsmakten. Materialproduktion och utbildningsutbud ska bedömas som en helhet i samarbete med serviceorganisationerna och andra aktörer som samverkar med kyrkan. Stiften kan specialisera sig på så sätt att varje stift ansvarar för någon funktion som är gemensam för alla, såsom uppföljningen av utbildningen.

Kyrkomötets arbetsmängd kan minskas och betoningen på gemensamma innehållsfrågor kan utvecklas till exempel så att ansvaret för ekonomin och lagstiftningen överförs på Kyrkostyrelsen och ansvaret i frågor som gäller kyrkans tro och lära överförs på biskopsmötet. Ett mål kan vara till exempel att kyrkomötet sammanträder en gång per år eller att sammanträdestiden förkortas på något annat sätt.

Församlingsstrukturerna ska vara meningsfulla med avseende på gemenskapen, verksamheten, ekonomin och förvaltningen. Stora församlingar leder till passiva församlingsmedlemmar och försvagar upplevelsen av delaktighet och demokrati, medan små församlingar är sårbara både verksamhetsmässigt och ekonomiskt. Den avgörande frågan är hur man ska lyckas kombinera den aktivitet och starka delaktighet som är typisk för små församlingar med den ekonomiska stabilitet som stora församlingar ofta har.

Antalet medarbetare ska minskas på ett väl avvägt sätt. Målet för gallringen och omstruktureringen är i grund och botten att stöda verksamheten. Besparingar ska i första hand eftersträvas inom ekonomin, förvaltningen och fastighetsområdet. I fråga om fostran, diakoni och musik gäller det att undersöka vilka lokala resurser det finns och hur församlingsmedlemmarnas insatser kunde ökas. I samband med att arbetskraften minskas ska arbetsbeskrivningarna ses över så att de arbeten som stöder kärnan i kyrkans andliga liv får en starkare ställning. Mångsidig kompetens prioriteras.

När förvaltningen luckras upp kan det leda till att makten koncentreras och demokratin därmed blir kringskuren. Synodalt beslutsfattande förutsätter faktisk delaktighet från de olika parternas sida. Å andra sidan kan förvaltningen också luckras upp på så sätt att medlemmarnas möjligheter att påverka församlingens dagliga liv ökar.

Exempel på hur man kan försöka skapa en mindre komplex förvaltning är att frigöra församlingsstrukturerna från kommunstrukturens bojor, ändra kyrkolagen till en lätt ramlag och övergå från tjänsteförhållanden till arbetsavtalsförhållanden.

- Besparingar inom arbetskraft och fastigheter eftersträvas på ett väl avvägt sätt. Gudstjänsterna, förrättningarna, diakonin och fostran tryggas.
- Församlingarna söker efter olika finansieringsmodeller, såsom diakonifonder, bönehusföreningar och andra motsvarande arrangemang.
- Församlingarna stärker sitt samarbete i fråga om personalen och verksamheten.
- Församlingarna tar fram nya samarbetsformer utöver de egna organisationsgränserna.

Frågor:

- Vilka steg tycker du är viktigast för din församling?
- En hurdan kyrka vill du vara med om att bygga?

Till sist

En invandrare sade en gång att livet som kristen är ett bra liv. Vart än han går finns det redan en familj som väntar. Kyrkan har sänts ut för att göra den gemenskap som har sin grund i Kristus och som överskrider alla mänskliga och kulturella gränser synlig, genom att förena främlingar till en familj.

7. Källor och litteratur

Bevans, Stephen B (2012) red., Mission & Culture: The Louis J. Luzbetak Lectures. Orbis Books, New York.

Bevans, Stephen B. & Schroeder, Roger P. (2004), Constants in Context: A Theology of Mission for Today. Orbis, Maryknoll.

Castells, Manuel & Pekka Himanen (2013) red., Kestävän kasvun malli: Globaali näkökulma. Statsrådets kansli, Helsingfors.

Christian Worship: Unity in Cultural Diversity (1996). Lutheran World Federation, Geneve.

Etsi, kutsu, kohtaa! Maailmojen messu – Worlds Within Worship (2013). Finska Missionssällskapet, Helsingfors.

Goodhew, David (2012) red., Church Growth in Britain: 1980 to the Present. Ashgate, Surrey.

Utmanad kyrka: Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland åren 2008–2011 (2012). Kyrkans forskningscentrals publikationer 115, Tammerfors.

Hytönen, Maarit (2010) red., Jag tror? Gudstro på 2010-talet. Kyrkans forskningscentrals publikationer 110, Tammerfors.

Häkkinen, Seppo (2010), Ihanne ja todellisuus: Jäsenyyteen sitoutuminen Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa 1960-luvulta 2000-luvulle. Kyrkans forskningscentrals publikationer 108, Tammerfors.

Ihmisiä muuttoliikkeessä. http://www.muuttoliikkeessa.fi/

Jensen, Rolf & Aaltonen, Mika (2013), The Renaissance Society. How the Shift from Dream Society to the Age of Individual Control Will Change the Way You Do Business. McGraw-Hill, New York.

Ketola, Kimmo (2008) red., Uskonnot Suomessa 2008: Käsikirja uskontoihin ja uskonnollistaustaisiin liikkeisiin. Kyrkans forskningscentrals publikationer 102, Tammerfors.

Kyrkan 2020: Framtidsredogörelse för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland (2011), Kyrkostyrelsen, Helsingfors.

Kyrkan: På väg mot en gemensam vision (2014). Ekumeniska Rådets i Finland publikationer CII. Faith and Order-dokument n:o 214. WCC, SEN, Helsingfors.

Mot det Heliga: Religionerna möts i de kyrkliga förrättningarna (2013). Biskopsmötet. Publikationer från Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2, Helsingfors.

Komulainen, Jyri (2011), Vaihtoehtoiset Jeesus-tulkinnat ja niiden kohtaaminen kirkon uskon näkökulmasta. Teologinen Aikakauskirja 3/2011, Helsingfors.

Komulainen, Jyri & Vähäkangas, Mika (2009) red., Luterilaisen Suomen loppu? Kirkko ja monet uskonnot. Edita, Helsingfors.

Laiho, Marjukka (2013) red., Toiveiden kirkko. Kirkko Helsingissä -julkaisuja 1.

Lynch, Gordon (2007), The New Spirituality: An Introduction to Progressive Belief in the Twenty-first Century. I. B. Tauris, New York.

Årsöversikt över migrationen 2012 (2013). Inrikesministeriet.

Martikainen, Tuomas; Saukkonen, Pasi & Säävälä, Minna (2013) red. Muuttajat: Kansainvälinen muuttoliike ja suomalainen yhteiskunta. Gaudeamus, Helsingfors.

Vår kyrka – ett samfund söker enhet. Ekumenisk strategi för Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland till år 2015 (2009). Kyrkostyrelsen, Helsingfors.

Pruuki, Heli (2010), Pyhän rajoilla: Temppelitappeluista uskontodialogiin. Finska Missionssällskapet, Helsingfors.

Salminen, Joona (2011) red., Vieraanvaraisuus ja muukalaisuus: Ekumeenisessa teologisessa symposiumissa maaliskuussa 2010 pidetyt esitelmät. Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja 269, Helsingfors.

Migrationsinstitutet. www.migrationinstitute.fi/stat

Sillfors, Mikko & Ronikonmäki, Hanna (2013), Pyhän muunnelmat: Ateistisen henkisyyden ulottuvuuksia uudella vuosituhannella. Teologinen Aikakauskirja 5–6/2013, Helsingfors.

Silvo, Juha (2005), red., Från folkets kyrka till folkens kyrka: Betänkande av kyrkostyrelsens arbetsgrupp för kulturell mångfald, 2:a upplagan. Publikationer från Evangelisk-lutherska kyrkan i Finland 2005:7. Helsingfors.

Statistikcentralen. www.stat.fi

Statsrådets principbeslut om strategin migrationens framtid 2020 (2013). Helsingfors.

Befolkningsregistercentralen. www.vaestorekisterikeskus.fi

Worldwatch Institute. http://www.worldwatch.org/